

Zdravnica Marija

Magajna Bogomir

1.

Zdravnica Marija je posvetila svoje delo malčkom našega mesta. Ljubila je te pomladne cvete, kot je dejala, in hotela, da bi nemoteno uživali solnčne dni.

Takoj po doktoratu se je poročila s slikarjem Rašo Tomažinom in se ločila od njega leto dni potem, ko se ji je rodil otrok.

»Ljubila sem čredico otrok, ki sem jo sprejemala vsak dan, prav tako kot njega ali pa še bolj. Ni bil zadovoljen s tem in silen v svojem duhu je zahteval brez besede, da bi ga gledala visoko kot ono goro za našim mestom, nad katero se neprestano majejo megle. Znanost pa je sovražil prav radi tega, ker je bil pravi otročiček v njej in želel je, naj se jaz popolnoma odvrnem od nje. Nekoč, ko sem navidez s prezirom gledala njegovo delo, se je razsrdil in zaklical: »Kaj je tebi, žena, vsa silnost črne noči, ki je ne moreš doumeti nikdar. Ne ubijaj me s svojo prisotnostjo in ne moti slike, ki je večja od tvojega duha in vsega dela, ki ga vršiš.«

»Naslikaj mene, če moreš,« sem odgovorila z nasmehom. »Deset dni bom žrtvovala in ti dokazala, da si prevelik v sebi, da bi bil s svojim delom zadovoljen.«

Stala sem mu pred platnom marsikateri dan. On pa je metal barve na tla in klet ves čemerem: »Nekak vzvišen hudič ti gleda iz oči in potez. Ne morem doumeti obraza, ki je visoko nekje. Naj te zmaga vrag, če si mu sestra, ali angel, če si mu ljubica — jaz te ne morem.«

Raztrgal je platno in se mračil vsak dan v večjo temo. Končno je kot blazen zahteval, naj zbežim iz tega mesta, kjer me ljubi vse, naj zbežim, daleč v samoto, kjer bom samo njegova, kjer bom luč v temi njegove duše, kjer me bo spoznal, me doumel in zaužil v miru. Nisem hotela. Zbežal je sam, dasi mu je bilo srce raztrgano. Pisal mi je večkrat iz različnih krajev na zemlji. Nisem mu odgovarjala. Hotela sem, da bi se razčistil sam v sebi, brez moje opore, da mu bo vstajenje lepše. Prenehal je pisati in sedaj že dve leti ne vem, kje je.

Govorila mi je tudi o nekaki svetlobi in senci, česar pa jaz nisem maral in nisem niti umel.

Naša bolnišnica usmiljenih sester stoji vrh griča. Kroginokrog nje se širi prijazen vrt. Vsakdo izmed osebja ima odločeno gredico in jo goji po svoji dragi volji. Sredi vrta je mizica in tsiti dan, ki je bil njen trideseti rojstni dan, sem igral ob tej mizici z njo šah. Na trati poleg naju je sedel njen petletni sinček Raša. Bilke in cveti so mu segali do obraza in solnce mu je žarelo v črne kodre.

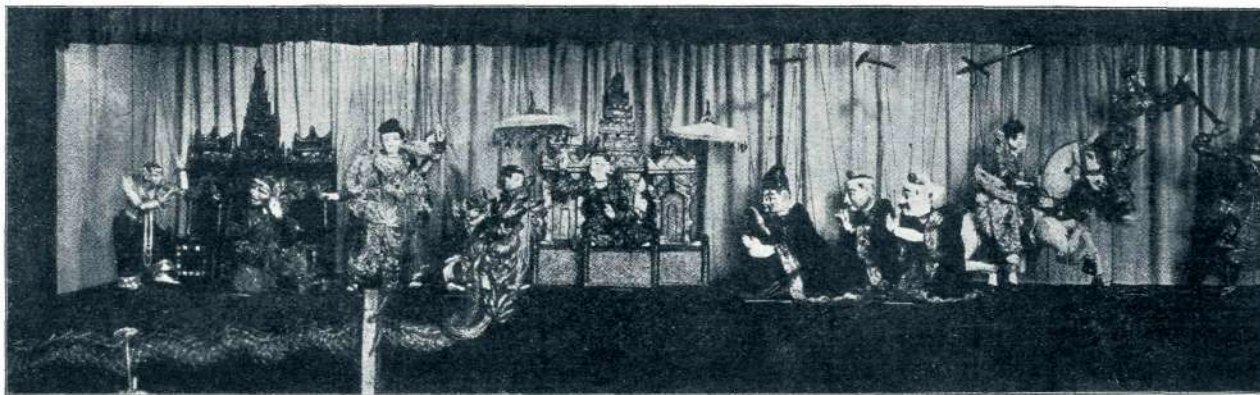
Gledal sem jo v tistem času tako, da mi je še sedaj, kot da sedi še vedno na klopici in da se njena roka, bel golobček, lahkotno nagiba k meni. Plemenitost in dolgoletno delo duha ji je začrtalo v obraz čudnolepe poteze. Matere, ki so nosile otroke v preiskovalnico, so gledale na njeno roko, kot da bi bila angelova. V trenutku so se pomirjali bolni jokajoči dečki in deklice radi njene božajoče mehkobe.

»Premagali ste me v šahu,« je rekla smeje se in se zagledala čez vrt. Mislil sem, da je ta čas najprimernejši in tekkel brž po veliki šop rož, ki sem ga prej obral s svojega rožnega grma in ga skril v travi. »Gospa Marija,« sem zaklical, »izročam Vam polno naročje cvetja. Rdeče dušice, ki so vzbrstele v pomladi, naj žrtvujejo svoje življenje zato, da Vam olepšajo današnji dan. Naj bi nudil, gospa doktorica, ta vrt lepoto svojega življenja še dolgo Vašemu v kras!«

Pričakoval sem, da se ji bo obraz, ki je bil že med igro zelo vesel, razvedril v vsej lepoti. Namesto tega pa sem zapazil senco na njem in molče mi je podala roko.

»Ne bo se zgodilo, gospod Julij! Da bi pustili rože na grmu, bi venela in morda tudi umrla z njimi. Mnogo dni jih gotovo ne bi preživela.«

Obstal sem in ji nemo gledal v oči. Izrekla je svojo trditev s hladnim glasom, v katerega sem verjel, kajti glasil se je tako le v slučaju popolne gotovosti. Čutil sem naenkrat, da je v njeni barvi nekaj posebnega, da se nagiba morda malo, malo v rumeno, v tisto barvo, ki jo ima žitno polje v poletju, v dneh, ko se klasje nagiba k žetvi. »Kaj mislite?« sem vprašal tiho.

Marijonete

»Ne žalostite se, dasi sem v Vaši ljubezni, kot da bi Vam bila sestra. Pomnite vedno, da je meni smrt prehod v čas, ki je lepši od pomladnega razkošja, lepši od čiste vesti, da, lepši od dela pri otrocih. Tako je lep tisti čas, da se družijo samo z molkom, ker mu ni besede, da bi odkril vso sladkost. Vam je seveda to neumljivo in smilila se Vam bom, kar pa ne bi rada videla. Veselilo me bo, če mi boste dober, vesel prijatelj kot dosedaj. Želite morda vedeti ime bolezni? Saj Vam je predobro poznana že po blagozvočnosti svojega imena, ki se od časa do časa glasi kot anaemia pernicioza.«

Čutil sem, kot da mi nenadoma rosi tisočero žarkov tega solčnega dne naenkrat bridkost v dušo, da prihaja iz vsakdanjosti tiho, tiho v srce nekaj temnogrenkega, ki se bo zajedlo z drobnim semenom v me in se razbohotalo v razrivajoče pekoče bolečine. Gledal sem jo zopet, se zdrznil in zahotel z lažjo v sebi, da se moti, da se gotovo ni preiskala. Pa je zopet prekinil tok misli njen glas, ki je v trenutku uničil zahoteno tipanje po nečem rešilnem.

»Kar izključite druge možnosti! Pojdite z menoj v raziskovalnico! Zanimivo je. Dobro, da si ogledava!«

Ko sem šel po stopnicah, se mi je zdelo, da ubijam v sebi pravljico, čudno visoko ženo, ki se je uklesala tekom let v me iz njenih kretanj, iz njenih rok, iz njenih pod belim plaščem izbočenih prsi, iz velikih oči in iz njenega duha. Kot v omami sem gledal, kako je zabodla iglo v prst, iztisnila kapljico krvi na stekelce in podložila pod drobnogled. Nemo sem se zazrl v majhno kapljico, ki je

bila strašno velika po pomenu, ki se je skrival v njej.

Prvič sem v svojem delu pozabil na hladnokrvnost in na masko v obrazu in jecljal proti njej kot neumen otrok, da morda to le ni smrt, dasi sem vedel, da je v razdalji nekaterih mesecev ali še bližje, da se bliža prav tej ženi, ki jo ljubim, in da bo ta žena, ki je duša naše hiše, ki je veselje vsem, ki je po dobroti srca in po veličini dela ljubljena od vseh, v nekaj letih navaden kupček trhle zemlje tam v tistem dolgočasnem, po svoji tišini neprijaznem pobočju, ki leži med dvema gričema.

»Gospod Julij, smešno je, da se razburjate. Resnično mi je žal, da sem Vam uničila današnji dan, ki se je lepo pričel. Dovolila sem si to le radi tega, ker bi bila prisiljena to storiti že v enem tednu. Toda Raša me čaka na vrtu. To dopoldne sem si vzela prostost in vse do zvonjenja bom rajala z njim. Če Vam je ljubo, pridite na vrt! Solnea in rož je mnogo. Želim pa, da bi bil v Vašem obrazu mir.«

Odhitela je po stopnicah. Kot v sanjah sem šel za njo.

2.

Teden pozneje, ko smo jo namestili v oni sobici, kjer sta samo dve postelji in kjer smo mislili, da bo s sinčkom Rašo živela nemoteno do smrti, so pripeljali v našo hišo deklico iz boljše rodbine, ki se je bila poskusila usmrtiti. Prostora ni bilo več in pripeljati smo jo morali v sobo gospe Marije, katero sem prej pripravil na to in se vdal

njeni prošnji, da vzame otroka z druge postelje na svojo, dasi sem bil z veseljem pripravljen peljati Rašo na svoj dom. Vprašal sem jo tudi, če bi ji bilo ljubo, da prestavimo harmonij v sobo, kajti godbo je ljubila zelo. »Rada,« mi je rekla, »bom poslušala godbo. Igrali boste pa šele tedaj, ko se moji bodoči tovarišici povrnejo moči.« Uprla je oči v me in v tem pogledu sem začutil nekako radodarnost onstranstva, ki se mi je polagoma proti volji pričelo razodevati v srcu, dasi sem bil sicer trdno prepričan, da moramo dopustiti misel v onstranost le tistim, ki jim je ta tolažba potrebna, da morejo prenašati bolečine in bridkosti. Čutil sem, da hoče povedati danes nekaj posebnega, toda med tem so se odprla vrata in sluga Tine, ki mu gredo usta neprestano na smeh, je z nekakim zadovoljstvom pripeljal novo bolnico.

Deklica je bila ena izmed najlepših, kar jih je sprejela bolnišnica v času mojega službovanja. Na kratko pristriženi lasje so se ji bili prilepili na čelo in lica. Oči so ji zagrinjale košate trepalnice in da ni dihala, bi mislil, da leži od velikega umetnika izdelan voščen kip pred menoj.

»Lahko govori?« me je vprašala Marija tiho.

»Lahko, pa noče.«

S slugo sva jo položila na posteljo. Mišice, ki so zatrepetale na obrazu, so govorile o bolečini, toda oči ni odprla. Bila je ena izmed tistih redkih, ki se v resnici srde, da jih človek sili nazaj v življenje. Ko sem ji v sprejemnici nudil pomoč, me je brez besede v nekaki nervoznosti udarila z roko v obraz. To me ni presenetilo. Čudil pa sem se neki drugi stvari. Njen obraz je bil nenavadno podoben Marijinemu. Ni imel sicer njenih potez in se je še črtala na njem dekliška doba, toda sličil ji je tako, da je Marija nemo zastrmela v njo in da so se ji zasvetile oči in da je kot v neizgovorjeni misli premaknila ustnice.

»Kako ti je ime, dragica?« je vprašala po kratkem molku.

Deklica je nejevoljno zašepetala, naj ji damo mir.

»Gospodična,« sem izpregovoril, »zdravnica Marija, ki jo po imenu poznate gotovo tudi Vi, Vam bo prijateljica, dokler se Vam ne povrne zdravje. Ona zdravja zase ne more več upati. Bodite torej prijazni in povejte ji

svoje ime! Razgovarjajte se z njo, ko se Vam povrne mir.«

Odprla je oči in zagledala moj obraz nad seboj. Ne vem, kaj je bilo v njem, kajti proti pričakovanju se je pričela smejati z visokim nervoznim smehom in se ni prav nič trudila, da bi ustavila ta smeh. Hipoma pa se je ozrla v Marijo in umolknila. V oči so ji legale sence.

»Cveta Svetelova sem, gospa doktorica.«

»Gotovo ti je samo dvajset let?«

Prikimala je.

»Se hočeš razgovarjati z menoj, če ti ni mučno?«

»Ne, nočem Vas žaliti.«

»Zakaj bi me žalila, Cveta?«

»Pozabila sem, da ste bolni. Resnično mi je žal, da nisem na Vašem mestu.«

»Kaj si ne domšiljaš, dobro dete! Tvoje stopinje bodo kot da hodijo po valovih godbe.«

»Je odtod Vaša slava, doktorica, da ste znali govoriti tako sladko?«

Marija je umolknila. Cveta pa jo je opazovala izpod odeje in čutil sem, da opazuje rumeno barvo in neveseli usmev, ki se je črtal zdravnici na ustnice. V sledečem hipu sem pa priskočil k ležišču in jo potisnil nazaj. Dvignila se je bila sunkoma, kot da hoče ubežati. Pogled se ji je zasvetil v mržnji, toda nenadoma so ji zalile obraz solze.

»Hočete poznati vzrok, gospod doktor? Napišite — zblaznela sem radi barantij in ciganstva. Ampak, zakaj stojite tu? Sluga je odšel. Prosim Vas, pojdite že enkrat ven! Takoj — ste rekli? Nočem. Ostanite tu: Kdo Vas vendar podi? Saj ste Vi tu gospodar! Slišite, hočem, da ste tu!« Smejala se je zopet visoko. »Saj nisem hotela žaliti Vas, gospa Marija: Sebe sem hotela žaliti, sebe, radi svoje strahopetnosti. Tik pred koncem sem zadržala roko. Saj bi lahko še nagnila. Gospa Marija, hočete, da izlijem vso svojo kri v Vaše žile? Saj bi bilo dobro, da bi živeli! Moj Bog, kako je Vaš obraz podoben mojemu! Samo kje ste kupili tisti mir, ki leži na njem? Prosim Vas, naj prelijem svojo žalostno kri, ki se bo v Vas spremenila in prerodila v veselje.«

Pričela je jokati.

»Potrebovala boš svojo kri sama, Cvetka! Res si mi podobna in morda boš dedovala

po meni, če se mi posreči, da vcepim svoje gledanje in svoje veselje v tvojo kri.«

Ko je Marija to spregovorila, se je dvignila luna izza gore in v razkošnem toku je razprostrla mesečina svoj srebrni eter skozi veliko okno v sobo. Nekaj tako ljubkolepega je bilo v tem siju, da se je deklica nemo zamaknila nekaj časa v svetlobo. Dvignila je glavo in morda je čutila, da tudi ta luč potrjuje vrednost življenja, kajti kot da se opravičuje, je nadaljevala:

»Ni lepo, da sem se hotela umoriti. Toda včasih je življenje obdano z gnusno kepo masti. Živela sem med debelimi, zatolstenimi, brezdušnimi mumijami, ki so se zbirale vsak večer pri nas. Imajo hijenske obraze in se smejejo samo s potezami, ki so krog ust in jim ni zlate mrhovine nikdar dovolj. Njih oči so brezizrazne in te oči so lenobno strmele v me vsak večer, ko so prežvekovali pri polnih mizah. Včasih so mi vsi naenkrat nudili zlate kepe v obraz. Mati, velika trgovka, pa je slonela ob koncu mize in nemo kričala: „Najlepša je v mestu. Njen kip je najdragocenejši. Kdo ponudi največ? Lahko bo jedel do sitega.“ Jaz, zlata deklica, sem blagrovala služkinje, ki so prihajale k nam in vedno lahko zbežale v nekaj dneh.«

»Ali naj prižgem luč?« sem vprašal. Kot da je preslišala, je nadaljevala:

»Prišel je k nam navaden deček. Kot cigan je bil. Las si ni česal in ovratnica mu je bila pomaknjena proti rami. Komaj osemnajst let je imel. Nekdo ga je priporočil, da lepo igra na gosli in da bi bil našim večerom gotovo v kratek čas. Nastopil je takoj. Mati je bila zadovoljna. Jezilo jo je le, da se je drznil cigan smejati se vpricho vseh na odru in da ni poznal spodobnosti. Radovala sem se njegovega smeha, kajti kar ni spoznala mati, sem videla jaz — brezmejno sovraštvo do družbe, ki je lenobno slonela na žamet in se smejala v hipih, ko je on s svojo godbo blaznel po ravninah, ki se utapljajo vsevdilj proti jugu od našega mesta. Pobliskaval je z belimi zobmi v me in me sovražil, ko je spoznal, da sem z žarnicami osvetljena lutka, ki stoji kot v izložbenem oknu na prodaj. Videla sem njegovo misel in želela, da bi se oba spremenila v netopirja, se zagrizla drug v drugega in odletela v svobodno širokost daljnih obzorij.

Imel je dobre oči, kajti rojen je bil na deviški zemlji in končno spoznal. Ko sem

mu na vrtu zagrebla prste v lase in so obema blazneli pogledi, naju je dobila mati. Obraz se ji je smejal in poljubila me je na čelo. „Razume me,“ sem zavriskala in se ji vrgla krog vratu. Dobra mamica je skrivala v sebi isto kot jaz. Čutila sem, da mi je korak neslišno lahak in da bi lahko hodila čez rožice, ne da bi usmrtila cvetje, in da bi šla po valovih morja, ne da bi se razmaknile vode. Ko se je bližal večer, sem se kitila kot nevesta. V te kodre, ki se sedaj prilegajo kot črn okvir na obraz, sem vpletla rožo in obleka mi je bila, kot da grem pred oltar, ne kupljena, temveč njemu svobodno darovana. Namesto njega pa je tuj človek igral na odru. Mati je kazala s prstom name in se zopet smejala samo s potezami krog ust. Z njo so se smejali drugi. Vsem sem bila deklica, ki je poblaznela za en dan, stroj, ki mu je za hip zdrčalo kolesje v nered, pa ga popravljajo drugi.«

Izpoved je govorila hitro in naju ves čas pogledovala.

»Preslaboten je bil goslar in premlad, da bi te odvedel kljub volji tvoje matere,« je izpregovorila Marija.

»In kaj pravite na moje dejanje?«

»Da si morila lutko, ki je ni bilo. Nikdar nisi bila lutka. Sicer pa pozna Gospod pota teh, ki so neomadeževani. Ne bodo osramočeni ob hudem dnevu.«

3.

»Ne morete slutiti torej, kje bi bil sedaj moj mož?«

»Rad bi bil čudodelnik, gospa Marija.«

Rumeno, sedaj tenko desnico je položila na čelo in gledala nepremično v strop. Raša se je premaknil pod odejo in se glasno smejal v sanjah. Cveta je podpirala glavo z roko.

»Metulj dneva išče solnca, metulj mračnjak beži za temo. On je bil metulj dneva v sencah. Rojen za svetlobo, je zgrešil čas in blodi v temo. Verujem, da so ljudje, ki so odločeni za dan, in ljudje, ki jim je sojena noč. Eni in drugi so srečni. Strašno pa je tistim, ki so ustvarjeni za luč, pa morajo tipati v megle. Življenje jim je muka. Jaz sem metulj solnca, v solncu od svojega rojstva. Grem svobodno nasproti svetlobi, ki visi med dotikališčem zemlje in neba in ne

zaide nikdar, ona, duša obeh svetov. Ravnina, po kateri hodim, je velika, in nebo nad njo je neskončna lepota barv in svetlih sijev. Oblaki, ki so na nebu od obzorja do obzorja, niso sence, ampak s solncem ožarjeno zlato. Po njih stopa Kristus in neslišen je v svojih stopinjah. Vzporedno z njim grem jaz po zemlji, tudi moji koraki so neslišni. „Hčerka, mi nemo kliče Gospod, tvoja pot na zemlji je moja pot neba. Cilj nama je enak in nihče ne sliši, kako hodiva tiho. Jaz sem duh neba in Bog, ti si duh zemlje in človek. V skupni cilj greva in ko stopiva v solnce, bova združena v skupnem ognju.“

Vi, gospod Julij, korakate svobodno v nasprotno stran. Cvetka in moj mož gresta istotako, toda njuna steza je vedno mračnejša, vedno bridkostnejša. Mnogo je takih ljudi. Vsi pa spoznajo in ako se zgrudijo, jim Bog sam ponudi desnico, da jih dvigne. Mojemu možu bo Bog še obrnil korak v trenutku, ko mu bo grenke tekočine življenja v iskanju dovolj. Tedaj se povrne in čutim, Cveta, da ni tvoj obraz zastoj podoben mojemu. Tvoj obraz bo njegova sreča v trenutku, ko se bom dvigala onstran ravnine k Njemu v solnce. Pustila sem, da je šel na tuje, zato, da bi mu bil nektar sladkejši potem, ko bo poprej okusil pelin. Te dni, ko bom še živela, Cveta, bom porabila za poslednje zdravljenje, da ozdravim tebe... Počivala bom. Počivaj tudi ti.«

Sklenila je roki nad prsa in zaprla oči. Cvetka je mislila dolgo in zdelo se mi je, da je pričela moliti. Naenkrat se je zgodilo nekaj nenavadnega.

Raša, ki je spal in se smejal v sanjah, je hipoma dvignil glavico. Oči so mu bile skoraj zaprte in le med trepalnicami je bilo videti nekoliko leska svetlobe, ki je kipela z neba v zenice. Kot da se je spomnil na nekaj, se je hitro odgrnil in splezal na tla. Bela, z vitkanimi cveticami okrašena srajčka, je bila vsa obarvana z zlatom nočne luči. Dvignil je nežni goli ročici pred se in stopal počasi, kot da išče stopinje, do srede sobe in se tam ustavil. Ves obraz mu je izražal nekako nadzemsko ljubkost otroškega nasmeška. Napotil se je dalje in prišel do Cvetinega ležišča. Iskal je z ročicami ob njenem vzglavju in ko se je s prsti dotaknil las, mu je hipoma izginil nasmeš z ustnic. Deklica

se je mrzlično stresla po vsem telesu in strmela s širokimi zenicami vanj. Ko je hotela vzklikniti, sem položil prst na usta. »Molčite, deček spi,« sem zašepetal. Trenutek pozneje se je zaslísal glasek, ki je bil mehak kot hoja studenca proti jutranji zarji: »Mamica, zlata, ali še spiš? Daj, mamica, vstani vendar enkrat!« Cveta ga je hotela priviti k sebi in čudna sreča se ji je zarisala v obraz. Zabranil sem, prijel otroka za roko in ga peljal k materi nazaj. Ni se zbudil. Samo smejal se je. Obrnil sem se zopet k Cveti. Lice je skrčila v poteze, kot da misli nekaj velikega, in čudno, te poteze so bile enake Marijinim. »Čudovito je Vaša duša podobna njeni,« sem rekel in odšel v sebi razdvojen iz sobe.

4.

Lepi so v tihih belih nočeh obrazi, pol v misel, pol v sanje zatopljeni. Lepi so večeri, ko so ljudje kot molitev. Ta večer pa sem zasenčil žarnico z rdečim zastorom in svetloba, ki je bila kot kri, se je skozi okno združila s svetlobo, ki je bila bela kot duša. Marija je bedela z zaprtimi očmi. Raša jo je opazoval brez besede. Cveta, ki se je že zelo opomogla, je stala ob oknu in gledala v noč. Jaz sem bil navidez zatopljen v knjigo in mislil na Marijo, kajti čutil sem, da ne bo več dolgo med nami, da kmalu ne bo več živa mati te čudne družinice, ki se je zbirala v sobi, da se spoveduje med seboj. Jaz sem često igral na harmonij v komaj slišnih melodijah, da ne bi s silnostjo godbe motil miru, ki je ležal v srcih.

»Nočete igrati nocoj?« je vprašala Cveta nenadoma in se obrnila od okna. »Danes sem vstala prvič. Lepo je. Zaigrajte nam kaj!«

»Ne morem, gospodična,« sem odvrnil, ko sem videl na Marijinem obrazu, koliko utrujenosti je bilo v njem. Pomislila je nekoliko in odšla naenkrat sama k harmoniju ter iskala med skladbami.

»Ste igrali kdaj to skladbo?«

Pesem o ženi in blodnem možu.

»Nikdar nisem igral,« sem odgovoril in se čudil, da je zbrala to godbo, ki mi že po naslovu nikdar ni ugajala in sem šel vedno mimo, ne da bi prebral besedilo.

»Sedite sem! Pesem je dvospev. Igrala bova oba.«

»Nemogoče mi je to, gospodična!«

Razsrdila se je. »Nočem Vašega čuvstva, gospod. Vaš glas pa rabim. Skušajte igrati nekoga drugega! Mislite si, da ste blodni Holandec. Radi Marije hočem, da igrate. Jaz bom igrala njo; razumete? Vi ne verujete v čudež, jaz pa. Hočem, da bo mesečina na svojih valovih nesla glas pesmi do zadnjega kotička na svetu.«

Komaj sem se ubranil smeha. Vendar me je naenkrat tako presenetil nenadni izraz na Cvetinem in Marijinem obrazu, da sem ubogal in prisedel. Primaknila mi je note in začela sama igrati godbeni preludij, ki se je tako lepo in meni novo prožil izpod njenih prstov ter krožil po sobi, da mi je bilo v duši kot da se razodeva v njo nekaj visokega, kar pač ne bom mogel doumeti in mi bo tuje vsekdar.

Marija se je smejala tiho in Raša, ki je v početku hotel spremljati z ročicami godbo, se je premislil in poslušal.

Zaslišal se je njen sveži glasek, kot da igra in poje v novorojeni pomladi.

Godba plavajočih tonov, valovi morja, ki se opotekajo v breg, kot da hočejo poljubljati zemljo. Glas žene, dobrega angela vodnika in glas moža, v početku teman, pozneje kot glas silnega otroka te zemlje.

»O — pesem pravi, da se povrne!« je zaklicala Marija. »Raša, tvoj atek se povrne! Slišal je Bog mojo molitev in poslal moj klic v njega. Ni pozabil svoje žene! Nate misli, dobro dete! Spoznal je, kje mu je dom! Povrnili se bo, pokleknil na zemljo in jo poljubil. O Bog, igrajte, igrajte naprej!«

»Nikar se ne razburjajte, gospa Marija!« sem zaklical, ko sem zapazil prestrašen, da ji tresoč se telo omahuje na blazine, s katerih se je v radostnem smehu dvignila med pesmijo.

»Cveta, srcece zlato, glej, kako je razkošna mesečina v barvah! Glej Rašo, ves je utopljen v njo in oči mu žare kot silnost bodočih dni. Vse ljubi on. Dan in noč, zemljo in morje, človeka in Boga — vse ljudi sedaj. Lahak ti bo korak, Cveta, ki boš dedovala mene ob njem. Kje bi bila pot možu brez žene, kje detetu brez matere? Ozri se na goro! Oblaki se razmikajo z vrha in nebo nagiba srebrne vale svetlobe nanjo. Pripravi se, Cveta! Odeni se v nevestin plašč! Spreminjaj

se v veselo dehtečo rožo, ki se bo ovijala krog opore njegovega telesa! Čudovita rastlina, ti in on v enem. Raša bo razcvetajoči se popek in jaz vrtnica, ki vam bom rosila življenja z neba. Cveta in sinček, poljubimo se!«

5.

Čudni so včasih dogodki na svetu. Marija in Cveta sta bili prepričani, da se povrne in sta ga pričakovali v vsaki uri. Dasi sem bil tiste dni pomaknjen s tira, nisem veroval v to. Kljub temu sem glasil v razne liste, da je poznana zdravnica Marija zbolela na smrt in naj javi, komur je znano, kje se nahaja slikar Raša Tomažin. Začudil sem se, ko se je pri meni javil mož s tem imenom. V resnici je bil silen po svoji postavi in ves ogorel od solnca daljnih morij. Oči so mu gorele v nenavadnem lesku, ko je vprašal, v kateri sobi leži njegova žena.

»Ali ste morda čitali v listih, gospod Tomažin?«

»Ne. V srcu sem zaslišal klic iz domovine. Zaslutil sem, da me kliče iz smrti, in sem se vrnil. Ločena sva z ženo, ali ves hrup sveta mi ni ubil ljubezni do nje. Šele v tujini sem spoznal, kako velika je njena duša in kako otroški moj napuh.«

»Dobra tovarišica je bila nam vsem,« sem rekel in ga peljal po stopnicah.

Marija je bila na potu v večnost. Hrane ni prejemale več in niti oči ni odpirala. Dvomil sem, da bi ga še spoznala. Zmanjšal je trdoto svojega koraka, ko je stopil v sobo. Najprej je zagledal Cveto in obstal ves začuden. Od okna je mirno gledala v njega. »Ona ni,« sem izpregovoril tiho. »Na sosedno posteljo pogledjte!« Zmedel se je in ustnice so mu zatrepetale.

»Žena!« je šepnil tiho in stopil do ležišča. Ni ga slišala. Položil ji je roko na čelo. »Žena!«

Odprla je oči. Tega trenutka sem se bal, kajti življenje ji je viselo na nitki, ki bi ga lahko pretrgal vsak tresljaj. Začudil sem se. Sklepal sem, da se bo dvignila, če ga spozna, kriknila in omahnila na blazine nazaj. Droben smehljač se ji je začrtal na ustnice. Kri ji ni mogla več zaliti obraza in barvati lic, da bi po njih mogel soditi o njenem čuvstvu, toda tisti nasmešek in oči so govorile dovolj.

»Marija!« je vzkliknil in se ni trudil, da bi zatrl solze, kar je hotel v prvem hipu, ko je odprla oči. Skušala je dvigniti roko, da bi jo položila na lice, pa ni mogla več.

»Si se le vrnil, Raša!«

Pokleknil je in naslonil glavo k njeni.

»Si premagal življenje? Si, že takrat, ko me nisi mogel slikati, sem spoznala, da si večji od mene. Bolje pa, da si šel, dobri moj! Sedaj boš tudi ti dragocen kamen, ki ga je izoblikoval Gospod. Prav je, da si šel, toda vedno je bila moja duša s teboj, predragi! Si čutil to v svetu?«

Prikimal je kot otrok, ki se sprijazni z materjo.

»Hvala, mož! Sedaj me ne bo več. Našel boš novo rastlino in presadi jo namesto mene v svoj vrt. Glej Cvetko, ki te gleda! Govorila sem z njo. Ona bo privolila. Čuj, ali ni njen obraz moj obraz?«

Ozrl se je za hip v deklico in jo molče opazoval. V svojem velikem pogledu je mirno vzdržala njegovega.

»Kje je Raša, žena?«

Oči so se ji razvedrile. V onemoglosti ni mogla več. Poklicala me je s pogledom. Odgrnil sem odejo, izpod katere se je prikazala prelepa glavica otroka, ki se je zopet smehljaj v sanjah.

»Še potrebuje matere tvoj sin. Prevelik si še zanj. Pozneje naj ti bo enak. Cveta mu je mati. Poljubila ga je v znak materinstva, čuješ? Veliko ti ima povedati Cveta. Naj te vodi proti nikdar zahajajočemu solncu. Nikar ne jokaj! Skloni se, Raša, še bliže, da te poljubim!«

Pričela je toniti v privide, ki so bežali vedno dalje, dalje do obzorij, ki jih je slutila. Morda je še v podzavesti čutila poljub, ki se ji je zagrebel v lase, in jok, ki ni nje premagal nikdar, odkar sem jo poznal, niti sedaj ne. Možu se nisem drznil izreči tolažilne besede. Pristopil sem k Cveti:

»Ko bo končano, ga skušajte vi tolažiti!«

Čutil sem, da se v meni samem budi nekaj grenkega in da bo vsak hip konec ženi, ki je bila angel naše hiše.

*

Morda ne bi jaz, zdravnik Julij Juvan, pisal tega, da nisem srečal danes po mnogih dneh, ki so minuli od smrti tovarišice gospe Marije, v mestnem vrtu troje ljudi. Šli so

Cveta, mali Raša in oni mož, ki je bil nekdanj kot blodni Holandec. Pozdravili smo se in mož mi je obljubil sliko svoje prve žene, če bi mi bilo morda drago. Prikimal sem in se umaknil nato v to sobo, kjer je umirala. Moje življenje je potekalo in poteka mirno in malo sreče, ki jo uživajo drugi, sem doživel v sebi. Morda mi je delo edino zadovoljstvo. Kljub temu se mi zdi sedaj, kot da čutim njen dih in neslišne korake, ki gredo vsak večer skozi sobico in srce. Toda vendar pa bo moja pot najbrž res le v kraj, ki ga je ona naznačila s senčo.

Črni otroci

Tone Seliškar

Predmestja.

Rdeči plavži žare v noč in dan,
naše kosti gore v tovarnah za razbeljenimi
Rudnik. |okni.

Šahti grizejo kri,
vrtalni stroji v možganih,
razstrelbe pojo ob rojstvu naših otrok.

Žena, dete.

Fabriške sirene budijo temo,
otroci spe pod vlažnimi stropi.
Noč...

Žene, pojo
pesem, molitev, uspavanko —
strto, prelomljeno od zobatih koles.

Etaže.

Donebni dimniki žare,
otroci nad rudnikom kriče,
zmaje v zrak
čez temni oblak.

Urne ptice! Za njimi tko zanke svojih misli
po vejah obžganih dreves.

Pisana žoga —?

V zraku visi,
v zvezdah gori!
Plačilni dan:
Jok, vino, glad, krik, pest in kri.

V jutru ni zarje!

Je grenki kruh.
Naše žene doje
in glad besni, rjove, tolče, vihra in para
življenje naših črnih otrok.